

Namnändringar när järnvägen kom

Orsaken till att poststationen i Resele fick heta **Resele kyrkby** från den 3 december 1925 var tillkomsten av järnvägen. Statsbanan Forsmo-Hoting hade öppnats för provisorisk godstrafik på delsträckan Forsmo-Ådalsliden redan 1921 och på hela sträckan för allmän trafik den 3 december 1925. I Resele järnvägsstation öppnades då en poststation som följdriktigt fick namnet **Resele station**. För att säkerställa postens sortering fick lantpoststationen från samma tidpunkt suffixet *kyrkby*. Detta följde ett tämligen allmängiltigt system, vilket emellertid visar på variationer i några fall. Jag har bl a berört ett sådant fall i ett avsnitt med rubriken "*Två intressegrupper*" i boken "**Humlegubbar**". (sid 161-163). Även förhållandena i Jörn berörs i samma bok på sid 15-16 i avsnittet med rubriken "*Långbänk gav Jörn två poststationer*".

För skötseln av poststationen med namnet Resele station ansvarade järnvägspersonalen. Persontrafiken upphörde den 2 juni 1985, men det lokala samarbetet post-järnväg hade upphört länge dessförinnan och poststationen drogs in med maj månads utgång 1965. Järnvägen fick bestå och blev från den 1 juli 1988 länsjärnväg för godstrafik.

E r i k L i n d g r e n

Posthistoriska glimtar från

Resele socken

Häftet i den posthistoriska skriftserien tillverkas med hjälp av en ordbehandlare, en ljuslåda för montering och en kopiator, allt av enklaste slag. Det är fråga om ett rent hantverk och defekter kan förekomma. Jag hoppas Du har överseende därmed och att Du accepterar att det framforskade innehållet är viktigare än häftets utförande.

Erik Lindgren

Förord

I det i november 1994 utsända registret över posthistoriskt beskriva orter har jag genom en tilläggstext antytt möjligheten att låta mina läsare delvis styra min fortsatta forskning. Texten fick följande formulering: *"Låt mig veta, om Du vill att jag skall skriva om någon ort som inte finns i registret"*. Detta har redan resulterat i några förfrågningar.

Efter hand som önskemål kommer in, försöker jag fullfölja den antydda avsikten. Detta häfte är det första som baserats på ett sådant önskemål. Jag har inte tidsmässig eller ekonomisk möjlighet att fara till Stockholm för att forska vidare. Därför måste jag inskränka mig till ganska begränsade uppgifter. De får, sammantaget med viss allmän information, bidra till att det ändå blir några posthistoriska glimtar från den eller de orter som efterfrågats. I den mån jag kan, utnyttjar jag möjligheten att ange diarienummer för vissa ärenden, något som underlättar för läsaren att själv forska vidare i samband med besök på Postens centralarkiv eller lokala och regionala arkiv.

Växjö i november 1994

Erik Lindgren

Kronobrevbäringen

"Kvistarna i trädet var kronobrevbäringen och grenarna motsvarade postverkets eget transportnät". Så kan man uttrycka skillnaden mellan två gamla system, som löpte samtidigt ända fram till 1870-talet. Med början 1874 inlemmades det äldsta systemet i systemet från 1636, det år som betecknas som svenska postverkets födelseår.

Kronobrevbäringen var ett nät för regeringens förbindelser med de olika landsändarna. Det hade redan en vid förgrening, när postverkets linjer började byggas ut. De var otillräckliga och kunde i många fall inte användas för befordran av post mellan exempelvis landshövding, kronobefallningsmän och präster.

Men kronobrevbäringsnätet var på åtskilliga punkter sammanlänkat med riksnätet. Därför utnyttjade kronobrevbäringen postverkets nät på vissa delsträckor, ofta längre än det egna finmaskiga. Postverkets tillkomst innebar således en lättnad i kronobrevbäringsorganisationen.

1860 års regeringsbeslut om poststationer på landsbygden ledde inte till att särskilt många nya postlinjer tillkom. Till en början lades de flesta poststationerna utmed redan befintliga postlinjer. Men poststationerna blev nya anknytningspunkter till kronobrevbäringsnätet.

Efter remissbehandling följde en proposition till 1873 års riksdag, enligt vilken postverket skulle anordna nya postgångar. Överenskommelser om sådana hade träffats preliminärt med länsstyrelserna. Därigenom blev den organisation som dittills funnits som en länk mellan bl a kronofogde, länsmän, häradshövdingar och nämndemän inlemmad i det allmänna postnätet. Detta skulle dessutom kompletteras med poststationer, "en i varje socken, om så behövdes".

På tre år, räknat från 1874, ökade därigenom antalet poststationer med ca 1300. Ändå kom många socknar att känna sig förfördelade genom att de inte fick egna poststationer. Till dem kan vi räkna Resele socken, eftersom kronofogden inte föreslog någon poststation i Resele vid sina äskanden till länsstyrelsen under 1874, då planeringen gjordes för den nya organisationen i Västernorrland. Som framgår av det följande blev misstaget rättat efter ett år, inte minst tack vare påpekanden från länsmanen, och kronofogden fick "krypa till korset" och ändra sin uppfattning.

Omorganisationen blev dyrbar för postverket. Redan i september 1875 började man undersöka vilka möjligheter till besparing som fanns och i en framställning till regeringen ett år senare sökte

poststyrelsen sanktion för att pröva "vilka stationer, som i anseende till synnerligen obetydlig rörelse, böra indragas". Därmed togs det första steget till lantbrevbäring, en nyhet som introducerades 1878. Innan man kom så långt hade några av de minsta poststationerna blivit indragna. Ersättningen blev då lösväskor som utväxlades med närmast belägna poststation.

För poststationen i Resele uppstod inte risken att dras in i detta sammanhang. Men före dess tillkomst hade befolkningen betjänats av en lösväska, som socknen höll. Med lösväska avses en sådan väska som man enligt en bestämmelse redan 1824 kunde träffa avtal med postförvaltaren om att utväxla med dennes postkontor, i detta fall Sollefteå. Den som höll lösväskan skulle betala från 6 till 18 kr om året "allt efter brevväxlingens större eller mindre betydenhet samt med avseende på väskans mottagande och avsändande en eller flera gånger i veckan". Dessutom utgick en mindre befordringsavgift, som enligt en bestämmelse 1862 inte skulle betalas om posten åtföljdes av en postiljon.

Vissa andra särbestämmelser utfärdades från tid till annan om lösväskor. Lösväska är termen för själva företeelsen. Det konkreta ordet för lösväska kan sägas vara postväska, om vars utformning det fanns särskilda bestämmelser. Jag har dock inte funnit någon bestämmelse om att en postväska av speciellt utformat slag nödvändigtvis måste anskaffas för att användas som lösväska. Den kunde möjligen utformas efter beställarens önskan och anskaffas på den blivande lösväskägarens initiativ utan rekvisition från posten. Att det antagandet är riktigt får näring vid läsning av en text som finns i poststyrelsens cirkulär den 26 april 1869:

"Lösväska skall anskaffas och underhållas av ägaren, vara hel och med gott lås försedd samt åsatt tydlig och tjänlig titelskylt. Underlåtes detta, må, om rättelse vid erinran därom icke följer, väskans användande inställas".

För Resele behövdes inte någon lösväska, när poststationen väl hade kommit till stånd med ett års fördröjning i förhållande till flertalet andra poststationer i länet.

Resele socken i "stryk-klass"

Länsmannen Carl August Westerlund i Resele, vars revir bestod av socknarna Resele och Liden, skrev den 7 september 1875 till poststyrelsen för att "i största ödmjukhet fästa Kungl. Styrelsens uppmärksamhet på nödvändigheten av poststation inrättande inom Resele socken i närheten av kyrkan". Han sände inte brevet direkt till Stockholm utan överlämnade det till kommunalstämmans ordförande för vidare befordran. Ur länsmannens brev finner jag anledning göra följande utdrag:

"Sedan kronobrevbäringen numera upphört, hava en stor mängd poststationer inrättats, däribland även en i Näsåker inom Lidens socken, vilken tillhör detta distrikt; men av denna station har varken jag såsom tjänsteman eller Resele socken någon nytta, emedan den är för avlägsen eller omkring 1,7 mil från Resele kyrka. Till expeditionen i Sollefteå är 2,5 mil".

Han anförde vidare att han för sin postgång inte hade någon annan utväg än att i Resele sockens enskilda postväska "blott och bart på god tro" sända sina penningbrev, för vilka han fick kvitto i efterhand av postkontoret. Det faktum att Resele socken höll sig med en lösväska kan knappast ha bidragit till att socknen inte ansågs behöva någon egen poststation, när man gjorde upp planerna för organisationen från 1875 års ingång i samband med att kronobrevbäringsreformen genomfördes i Västernorrlands län. Det är svårt att föreställa sig turerna före poststyrelsens beslut på grund av länsstyrelsens propåer och jag kan inte ge mig på en gissning.

Alltnog, länsmannen påpekade också att han för mottagande av värdebrev måste sända med lösväskan en kvitterad avi i förväg för att först med den återkommande lösväskan få motsvarande brev. Han tillade: "Att sådant sätt är särdeles äventyrligt lär väl ej kunna förnekas, så mycket mer som det förr hänt, att socknepostväskor blivit under vägen ifrån Sollefteå borttappade av postförare". Han avslutade sitt brev med följande rader:

"På grund av ovanstående anhåller jag att Kungl. Generalpoststyrelsen tager denna ansökan i betraktande så mycket mer som Resele kommun förbundit sig att med 100 kronor under varje av de första 5 åren bidra till stationsföreståndarens avlöning".

Länsmannen var inte ensam om önskan att Resele kyrkby skulle få en poststation. Frågan hade förts på tal redan vid den allmänna kommunalstämman den 8 november 1874, men där beslutade åtgärder hade inte föranlett någon aktivitet förrän en vecka efter länsmannens brev till poststyrelsen (Diarienummer Tfk 1874:1973). Kommunalstämmans ordförande W A Bostedt sände nämligen den 15 september 1875 till poststyrelsen ett utdrag ur det då tio månader gamla protokollet från kommunalstämman. Han bifogade förutom protokollet också länsmannens brev. Protokollet avslutades med följande text:

"För att medverka till det behöfliga ändamålets vinnande förbinder sig kommunen att om ansöknings beviljas, till stationsföreståndarens avlöning under fem års tid bidra med Etthundra kronor om året, vilket belopp skulle utdebiteras efter fyra på alla beskattningsföremål. Och utsågs enhälligt under tecknad stämmans ordförande att å kommunens vägnar under teckna ifrågavarande ansöknings".

Vid den följande remissbehandlingen anförde kronofogde Huss att han visserligen inte blivit övertygad om att poststationen behövdes men ändå stödde framställningen. Detta försiktiga yttrande berodde sannolikt på att han vid 1874 års planering då inte alls hade gett något stöd åt tanken på en poststation i Resele. Som framgår av den förminskade reproduktionen på nästa sida, ansåg sig länsstyrelsen i sitt yttrande "böra framställningen med sitt förord beledsaga" och poststyrelsen beslöt den 15 november 1875 att poststationen skulle öppnas med 1876 års ingång och att länsman C A Westerlund skulle antas till föreståndare med 150 kr i årsarvode från postverket.

Genom poststyrelsens beslut den 2 oktober 1876 överfördes befattningen till handlanden Abraham Nyberg. Kommunens årliga bidrag på 100 kr fortsatte även efter bytet av poststationsföreståndare. Flera byten blev det genom att skolläraren P Sellgren övertog poststationen under en period och senare P M Bodén. När den sistnämnde avlidit den 5 november 1895, fick hans änka, Märta Bodén, tills vidare uppehålla befattningen på uppdrag av postmästaren i Sollefteå, Jöns Svensson, sedermera med efternamnet Swenborg.

Kongl. Märt
Reseauingskapprand i Wester Norrlands Län.
Post.

Sändas Kongl. Generalpostchefen i anledning af följande den 1ste siffelidne September, darvid Länstyttesen, då i frågan om poststationer måtte anfärs till gagn och nytta för orter, hvarje just kommande offerwärdighet i fråga om bidrag till poststationsföreståndarens aflönning utifrån förutbetalda bevis, samt med afseende på den ringa utgift, som Statsverket skulle komma att för stationen vidkomma, anser sig böra framställningen med sitt förord beledsaga, ivarjehande till poststationens föreståndare postens länsmannen i Resele distrikt C. A. Westerlund. Härnösand, i Länshandling, för öfver.

C. A. Westerlund

Utan lösen.

Såsom infordrat yttrande med anledning af Sakenmäns anmälan till Resele poststation i Resele socken till Kongl. Generalpostchefens ämbetsrum om inrättande af en poststation i berörd socken får jag, åtstättande de penningade Länsmännen, härmed vifvarnt anföra, att, eluru jag icke följt af uttrycket om behöfvad af denna poststation, jag tillräde anser mig böra med mitt befall understöda vidtagandet af en åtgärd, som sannolikt torde komma till gagn för kommunen, hvarken den utinnatt berör af får jag till stationsföreståndare vifvarnt föreslå länsmannen C. A. Westerlund, som förtärlat sig vilka åtgärder till behöfvad.

Sollsten i Södra Ängersåland öfver Fjögden klänne
Sjögrens vid 6 November 1895.

M. A. S.

N° 7073

Flera vill bli poststationsföreståndare

Postmästarens åtgärd att anlita änkan var temporär på grund av hans åsikt att hon var olämplig som föreståndare. Han skrev bl a följande i sin anmälan till postinspektionen den 7 november 1895:

"Det torde ej möta några svårigheter att få befattningen återbesatt, enär tvenne förfrågningar gjorts om erhållande av densamma, redan före Bodéns död, som länge varit väntad, men för att bereda tillfälle till bedömande av vem som kan vara lämpligast till poststationsföreståndare, ävensom lämpligaste läget för poststationen, anser jag det vara nödigt, att genom kungörelse infordra anbud å befattningens övertagande",

När Märta Bodén skrivit till postkontoret i Sollefteå och begärt viss extra ersättning för omkostnader, fann sig postmästaren anlåten sända följande telegram till postinspektionen den 24 november:

"Förhållandena vid Resele poststation synes påkalla inventering och överlämnande av poststationen i andra händer. Skall jag ditresa?"

Svaret blev naturligtvis ja och postmästarens besök resulterade i hans anmälan till postinspektionen den 29 november att han tills vidare förordnat inspektoren Olof Abraham Kalm att förestå poststationen. I ett längre brev den 2 december 1895 förklarade postmästare Svensson för postinspektionen bakgrunden till agerandet. Han skrev bl a att "det kommit till min kännedom att den person som biträdde Märta Bodén med postgöromålen - vilka hon själv ej ägde förmåga att vare sig verkställa eller kontrollera - icke i sina levnadsvanor var fullt pålitlig, utan det kunde befaras att poststationen skulle komma i vanvård, så ansåg jag försiktigheten kräva, att poststationen bleve inventerad och överlämnad i lämpligare händer intilldess den hann bliva besatt med ordinarie föreståndare efter avlidna P M Bodén; och efter att hava i saken telegrafiskt meddelat mig med Herr Postinspektören i Norra distriktet samt mottagit hans bemyndigande, inställde jag mig den 26 sistlidne november i Resele".

Poststationslokalen blev därmed förlagd "till inspektor O A Kalms centralt belägna bostad, varest anbringades anslag om att han tillsvidare förordnats till poststationsföreståndare".

Årersättningen för den avlidne poststationsföreståndaren hade varit 300 kr, men inspektor Kalm begärde kr 1:50 per dag. Befattningen hade utlysts ledig och ansökningar kom från fyra personer, men inte från Kalm. I ett brev till postinspektionen den 3 december 1895 lämnade postmästare Svensson synpunkter på de olika aspiranterna.

Detta är en förminskad reproduktion av kronofogdens yttrande med på handlingen tillförd tillstyrkan av länsstyrelsen i Härnösand. Normalt brukade länsstyrelserna vid den tiden avge yttranden på en särskild handling, men här har det tillförts i utrymmet mellan kronofogdens adressmening och text.

Bland dem fanns handlanden A G Lalander, som hade "sin bostad omkring 4 kilometer från kyrkplatsen, där poststationen bör vara förlagd". Därför borde han enligt Svensson "ej böra ifrågasättas", ej heller urmakaren H Monikander, som inte ansågs passande. En tredje sökande var förre poststationsföreståndaren, skolläraren P Sellgren, men han begärde 400 kr i årsarvode och kom därför inte heller ifråga. Slutligen skrev Jönsson om ännu en sökande, nämligen

"att fröken Esther Lindberg, vilken är född i Resele och därstädes känd, av alla, som jag rådfrågat, vitsordats såsom varande i alla avseenden lämplig till poststationsföreståndare och då hon dessutom har för avsikt att, därest hon får befattningen, bosätta sig hos en i Resele såsom skollärarynna anställd syster, vilken har sin bostad på en för poststationens förläggande mycket lämplig plats, så anser jag mig böra vördsammast föreslå henne till befattningens erhållande att tillträdas den stundande 1 januari".

Ny föreståndare tillsatt och följd av andra

På den tiden hade inte ens postinspektionen befogenhet att tillsätta poststationsföreståndare. Postinspektionen sände därför Svenssons brev vidare till poststyrelsen med tillstyrkan och bifogande av ett förslagskontrakt avseende 300 kr i årsersättning. Det godkändes och med 1896 års ingång var Ester Lindberg poststationsföreståndare.

Autentiserad för härmed vidtänkt anmäla sig som sökande till lediga poststationsbefattningar i Resele, förskötalinn. Och erbjuder jag mig att stå till arande af belöningen (300) kronor årligen tillfrågansanbefattning ålyggande försäml.

Storg - Lilla Skott Station den 13 Oct. 1895

Esther Lindberg

En förminskad reproduktion av Ester Lindbergs ansökan att bli poststationsföreståndare.

Från det nya seklets ingång fick Ester Lindberg ett biträdesanslag på 5 kr i månaden, vilket hon fick behålla även efter oktober 1902, från vilken tidpunkt årsarvodet höjdes till 400 kr. Det höjdes till 540 kr från och med oktober 1907 och från den 1 april 1912 utgick dessutom en extra ersättning på 240 kr om året (Diarienummer I b 461/1912).

Den extra ersättningen kvarstod när folkskolläraren Petrus Carlsson tog över befattningen med 1914 års ingång, men hans ordinarie årsarvode blev då 460 kr. Efter ett ytterligare byte och en vakans därefter övergick så småningom befattningen till Lisbet Eriksson, som år 1962 hyrde ut källarplanet i sin och maken Erik Isakssons fastighet. Dessförinnan hade poststationen fått suffixet kyrkby, varom berättas mera i det följande.

Postens rationalisering ledde emellertid till att poststationen drogs in med september månads utgång 1971. Den hade sedan den 1 juni 1965 återfått sitt ursprungliga namn (utan suffixet kyrkby). Reseleborna fick ersättning för sin poststation fån och med oktober 1971 i form av lantbrevbäring från Näsåker. Erik Isaksson, som haft hand om postdistributionen från Resele fick nu acceptera att hans lantbrevbäringslinje ändrades att utgå från Näsåker. Med rubrikerna "**Postverket har lurat oss**" **Stor besvikelse hos Resele-bor** presenterade tidningen Nya Norrland förändringen med följande text:

Resele (NN) På torsdagseftermiddagen stängdes Resele poststation. I 9 år har Postverket hyrt lokalerna i makarna Lisbet och Erik Isakssons fastighet. Fru Eriksson har nu friställts från sin tjänst som postbiträde, men hennes man fortsätter som brevbärare med Näsåker som utgångspunkt.

1962 byggde makarna Isaksson fastigheten. Postverket hyrde lokalerna i källarplanet.

Men i våras fick personalen vid postkontoret besked om att stationen skulle dras in.

— Vi känner oss lurade av Postverket, säger brevbärare Erik Isaksson. När vi byggde fastigheten fick vi löfte om att poststationen skulle ligga här. Nu, efter 9 år, lägger de plötsligt ner stationen i Resele.

Poststationen har under det senaste året betjänat ett 40-tal hushåll. Besvikelsen är stor bland reseleborna. Postservicen

blir sämre när stationen dras in.

I fortsättningen får Reseleborna posten något senare än hittills. Postadressen blir inte längre Resele. I fortsättningen ska det stå Näsåker på kuverten om man vill nå fram till reseleborna med post.

Torsdagen var alltså sista dagen för kontaktpunkten/postkontoret. Det vilade något av förstämning över den skara som sökte sig upp för backen mot den isakssonska fastigheten. Postbiträdet själv fanns en trappa upp där kaffe serverades som "plåster på såren".